

**Drs. W.P. Davidse
A. den Dulk
Drs. H. Harmsma
J. de Jager
Drs. P. Salz**

PR No. 31-88

VISSERIJ IN CIJFERS 1988

Augustus 1989

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Visserij**

REFERAAT

VISSERIJ IN CIJFERS

Davidse, W.P., A. den Dulk, H. Harmsma, J. de Jager en P. Salz
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1989

Periodieke Rapportage 31-88

ISSN 0921-4283

45 p., 27 tab., Eng. summary

Deze jaarlijkse publikatie bevat gegevens over de bedrijfsresultaten per vaartuig en de sectorale aggregaties voor zee-, kust- en mosselvisserij in de periode 1982-1988.

Door een belangrijke daling van de besommingen zijn de resultaten in de kottervisserij in 1988 tot een verlies van bijna 40 miljoen gulden gedaald. Ook in de grote zeevisserij is de besomming opnieuw gedaald, maar het netto-resultaat is slechts licht verslechterd. In de mosselcultuur zijn de resultaten - zowel besomming als netto-resultaat - opnieuw verbeterd.

De financiële positie van de kottervisserij is verder versterkt. Gemiddeld konden de ondernemers aan hun financieringsverplichtingen goed voldoen. Slechts een aantal kleinere kotters vormde hierop een uitzondering.

Op fiscale basis berekende resultaten in de kottersector waren veel gunstiger dan bedrijfseconomische. Hoewel voor (internationale) vergelijkingen vaak geen andere maatstaf beschikbaar is moet het gebruik van fiscale cijfers echter voorzichtig geschieden.

Visserij/Bedrijfsuitkomsten/Kottervisserij/Grote zeevisserij/
Mosselcultuur/Sectorresultaten/Financiële positie/Investerings

---

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
SUMMARY	9
CONTENTS OF TABLES	11
1. ALGEMEEN OVERZICHT AANVOERSECTOR	12
1.1 Investerings in de vloot	12
1.2 Besomming	12
2. KOTTERVISSERIJ	16
2.1 De vloot	16
2.2 Resultaten van de kottervloot	16
2.3 Resultaten per pk-groep	19
2.4 De rol van de verschillende takken van visserij	22
2.5 Ontwikkelingen op lange termijn	25
2.6 Verwachting voor 1989	28
3. FINANCIËLE POSITIE KOTTERVISSERIJ	30
3.1 Aantal bedrijven	30
3.2 Financiering	30
3.3 Netto-kasstroom	31
3.4 Liquiditeitsontwikkeling per pk-groep	32
4. GROTE ZEEVISSERIJ	34
4.1 De vloot	34
4.2 Bedrijfsresultaat van de totale vloot	36
4.3 Bedrijfsresultaten per vaartuig	38
5. MOSSELCULTUUR	40
5.1 Aantal bedrijven en vloot	40
5.2 Totaal resultaat van de mosselcultuur	41
5.3 Bedrijfsresultaten per grootte-klasse	44
BIJLAGEN	
1. Overzicht van de Nederlandse quota 1985-1988	46
2. Specificatie van visserij-inzet, besomming in kosten voor zes pk-groepen	48

Contents

	Page
INTRODUCTION	5
SUMMARY	7
ENGLISH SUMMARY	9
CONTENTS OF TABLES (ENGLISH)	11
1. GENERAL SURVEY OF THE FISHING SECTOR	12
1.1	12
1.2	12
2. NEAR WATER FISHERIES	16
2.1 The fleet	16
2.2 Financial results of the cutter fleet	16
2.3 Financial results per HP-group	19
2.4 The role of the various types of gear	22
2.5 Long term trends	25
2.6 1989 outlook	28
3. FINANCIAL POSITION OF NEAR WATER FISHERIES	30
3.1 Number of holdings	30
3.2 Financing	30
3.3 Net cash flows	31
3.4 Liquidity developments per HP-group	32
4. MIDDLE WATER FISHERIES	34
4.1 The fleet	34
4.2 Financial results of the trawler fleet	36
4.3 Financial results per vessel	38
5. MUSSEL CULTURE	40
5.1 Number of enterprises and fleet	40
5.2 Aggregate results of the mussel culture	41
5.3 Financial results per size class	44
ANNEXES	
1. Quota's of the Netherlands, 1985 - 1988	46
2. Fishing effort, revenues and costs of six sizes of cutters	48

Woord vooraf

De periodieke rapportage "Visserij in cijfers" geeft voor de belangrijkste takken van de Nederlandse visserij - kottervisserij, grote zeevisserij en mosselcultuur - een beknopt overzicht van de bedrijfsresultaten en de financiële positie.

Omdat er geen nationale aanvoerstatistiek meer beschikbaar is, is de samenstelling van relevante cijfers moeilijker. Om dezelfde reden is het hoofdstuk over marktontwikkelingen sinds enige jaren niet meer opgenomen. Dankzij de medewerking van diverse instellingen kon toch een volledig beeld van de zeevisserij en de mosselcultuur worden verkregen.

Voor de kottervisserij en de grote zeevisserij zijn opbrengstcijfers en enkele kostengegevens uit de bedrijfseconomische boekhoudingen aangevuld met ramingen van de overige kosten. Voor de mosselcultuur zijn op basis van bewerkte fiscale jaarstukken in het verleden, de bedrijfsresultaten in het laatste seizoen geraamd met behulp van opbrengstgegevens van de veiling.

Voor de genoemde sectoren zijn ter vergelijking definitieve cijfers van een aantal voorgaande jaren vermeld. Bovendien zijn sectorresultaten vermeld.

Aan deze aflevering van "Visserij in cijfers" hebben verschillende medewerkers van de afdeling Visserij een bijdrage geleverd. Van de auteurs was drs. W.P. Davidse in de eerste plaats verantwoordelijk voor het hoofdstuk over de financiële positie, A. den Dulk voor de rentabiliteitsgegevens van de kottervisserij, J. de Jager voor het hoofdstuk over de grote zeevisserij en drs. H. Harmsma voor het hoofdstuk over de mosselcultuur. De verantwoordelijkheid voor de eindredactie lag bij drs. E. Salz. De basisgegevens werden verzameld en bewerkt door de documentatie-afdeling van de afdeling Visserij, met name de heren S. Eppinga, J. Ouwehand, C.E.F. Pronk, C. de Ruyter en C. Taal. De investeringen zijn door J.W. de Wilde geraamd en M.H. Smit heeft de samenstelling van de vloot bijgehouden.

Tenslotte is een woord van dank op zijn plaats aan de vele reders, schippers-eigenaren en mosselkwekers, die op basis van vrijwilligheid de gegevens beschikbaar hebben gesteld voor de berekening van de bedrijfsresultaten en de financiële positie. Daarbij moet tevens de veelal zeer prettige samenwerking met een aantal administratie- en accountantskantoren worden vermeld.

De directeur,

de Veer

Den Haag, augustus 1989

Samenvatting

Kottervisserij

1. De totale *besomming* van de kottervloot is in 1988 met 92 miljoen gedaald naar 613 miljoen gulden.
2. De kottervloot heeft een bedrijfseconomische netto-verlies van 40 miljoen gulden geleden. De daling van de beloning van de bemanningen heeft een belangrijke matigende invloed gehad op het verlies.
3. Als gevolg van de eerder aangegane investeringsverplichtingen, is de *kottervloot* in termen van motorvermogen verder gegroeid naar 598.000 pk, circa 17.000 pk boven het niveau van eind 1987. Het aantal actieve kotters is wel met negen eenheden gedaald. Er zijn 25 nieuwe schepen in de vaart gekomen, waarvan twaalf met een vermogen van meer dan 2.000 pk.
4. De *netto-kasstroom* van de hele kottervloot is gedaald van 73 miljoen in 1987 naar 6 miljoen in 1988, als gevolg van de lagere bruto-besomming. De daling heeft zich vooral bij kleinere en middelgrote bedrijven voorgedaan.

Grote zeevisserij

5. De totale *besomming* van de grote zeevloot is met circa 22 miljoen gedaald naar 139 miljoen gulden.
6. De vloot heeft een bedrijfseconomisch *netto-verlies* van drie miljoen gulden geleden, mede als gevolg van de aanloopkosten van de twee nieuw in vaart gebrachte trawlers.
7. Het aantal *actieve trawlers* is gebleven op het niveau van 1987. Het totale motorvermogen is in de loop van 1988 gestegen van 59.000 naar 68.000 pk doordat twee kleinere schepen naar het buitenland zijn verkocht terwijl twee grotere aan de vloot zijn toegevoegd.
8. De visserij in de *EG-wateren* vormt in absolute termen nog altijd de belangrijkste activiteit, maar er vindt geleidelijk wel een verschuiving plaats naar visserij buiten de Eurozee en naar vrachtvaart.

Mosselcultuur

9. De aanzienlijke daling van de aanvoer van mosselen van 87 naar 64 miljoen kg is meer dan goedgemaakt door een sterke stijging van de gemiddelde prijs zodat in het seizoen 88/89 een totale *besomming* van 76 miljoen gulden werd behaald. Dit betekent een toename van circa tien procent ten opzichte van het voorgaande seizoen.
10. Het geaggregeerde *netto-overschot* steeg met 4,9 miljoen tot 33,8 miljoen gulden.
11. De gunstige financiële resultaten hebben geleid tot een hoog niveau van investeringen. Het aantal *mosselschepen* is gelijk gebleven maar het motorvermogen van de vloot is met 2.000 pk tot 31.000 pk gestegen en de leeftijdsopbouw van de vloot is gunstiger geworden.

Summary

Near water fisheries

1. In 1988 total *gross revenues* of the the cutter fleet amounted to 613 million guilders, i.e. 92 million below the 1987 level.
2. The cutter fleet has suffered a *net economic loss* of 40 million guilders. As the cost of labour depends on the revenues, the remuneration of the crews has decreased considerably, preventing an even larger economic loss.
3. Most investmensts initiated in previous years have been completed. Twenty five new vessels have been put into operation and the aggregate engine power of the *cutter fleet* has increased by 17.000 hp to a total of 598.000 hp. The number of active vessels has dropped in the course of 1988 from 611 to 602 units.
4. The *net cash-flow* has decreased from 73 million in 1987 to 6 miljoen guilders in 1988. The deterioration was particularly pronounced among small and medium sized enterprises.

Distant water fleet

5. The freezer trawlers have realized a *total gross revenue* of 139 million guilders, which was 22 million less than in 1987.
6. The *net economic loss* has been about three million guilders, mostly as a consequence of costs related to the initial operations of two new units.
7. Two older vessels have been sold abroad, while two new ones have been added to the fleet. Consequently, the number of vessels has remained unchanged, but the total engine capacity has increased from 59.000 to 68.000 hp.
8. While fishery in the EC-waters in absolute terms still remains the most important source of revenues, the importance of various other activities is rising.
9. Despite a considerable fall in the production of mussels from 87 to 64 million kg, the gross revenue has increased by about 7 million guilders to a total of 76 million quilders.

10. The economic net profit has risen by 4.9 million to 33.8 million guilders.
11. Thanks to good financial results, the level of investments has been high. The number of mussel vessels has remained constant but the total engine power has increased to 31.000 hp and the age distribution of the fleet has improved.

Contents of tables

- 1.1 Fishing and mussel culture fleet: number of vessels, engine power, age and employment.
- 1.2 Investments: cutters, trawlers, mussel culture and others.
- 1.3 Gross revenues of the Dutch Sea Fisheries.
- 2.1 Number of cutters according to region, age and engine power.
- 2.4 Average economic results per vessel in the cutter fisheries: Gross revenue, net results, remuneration costs for crew members.
- 2.6 Fishing effort according to HP-group and type of fishery.
- 2.7 Revenue to labour 1) per man-year according to HP-group and type of fishery.
- 2.8 Cutter fishery - number of vessels, engine power and employment 1972-1988.
- 2.9 Development of the economic results in the cutter sector in the period 1972-1988.
- 2.10 Cutter fishery - main indicators per man-year 1977-1988 (at constant 1988 prices).
- 2.11 Relative role of the various HP-croups according to number of vessels and engine power.
- 3.1 Number of enterprises, investments and foreign capital in the cutter fishery.
- 3.2 Aggregate net result, gross and net cash flow in the cutter fishery.
- 3.3 Average foreign capital and net cash flow per enterprise.
- 4.1 Distant fleet-main indicators.
- 4.2 Number of freezer trawlers according to engine power and age.
- 4.4 Economic results of the freezer trawlers.
- 4.3 Distant fishery-main indicators (power average).
- 4.5 Average economic results per HP-group.
- 5.1 Number of enterprises in the mussel culture according to size and region.
- 5.2 Number of vessels in the mussel culture according to region, age and engine power.
- 5.3 Production, value and average price of the mussels.
- 5.4 Mussel culture-economic results.
- 5.5 Average economic results per enterprise in the mussel culture.

---

1) Revenue to labour is the sum of net result, crew remuneration, social security, food and other payments.

1. Algemeen overzicht aanvoersector

1.1 Investerings in de vloot

Het totaal aantal schepen is in 1988 tot 694 eenheden verminderd als gevolg van de daling van het aantal kotters. Het aantal trawlers en mosselschepen is gelijk gebleven. Het totaal motorvermogen is met 29.000 pk (4 procent) gestegen, waarvan dat van de kottervloot met 17.000 pk, dat van de trawlervloot met 10.000 pk en het vermogen in de mosselvloot met 2.000 pk.

De gerealiseerde investeringen zijn gestegen van 216 miljoen gulden in 1987 naar 277 miljoen in 1988, het hoogste niveau van de afgelopen jaren. In de kottervloot is circa 140 miljoen gulden geïnvesteerd. Er zijn 25 nieuwe kotters in de vaart gekomen en 21 motoren vervangen. Hiermee zijn de meeste eind 1984 aangegane investeringsverplichtingen gerealiseerd zodat in de komende jaren het investeringsniveau in de kottervisserij lager zal liggen. Hierbij is echter geen rekening gehouden met de handel in tweedehands schepen, licenties en platviscontingenten. Deze laatste zouden voor 1988 op circa 70 miljoen gulden geschat kunnen worden en dit bedrag zal in de toekomst wel hoog blijven.

In de overige onderdelen van de visserijsector is 1988 uit het oogpunt van investeringen een topjaar geweest. Er zijn twee nieuwe vriestrawlers aan de grote zeevloot toegevoegd. In de mosselvloot zijn vijf nieuwe kotters in de vaart gekomen, vier schepen zijn verlengd en er zijn vier nieuwe motoren geïnstalleerd. In de overige sectoren zijn zelfs acht nieuwe vaartuigen, vooral voor kokkels, in gebruik genomen.

Ondanks de hoge investeringen is de totale werkgelegenheid per saldo met 185 arbeidsplaatsen verminderd, als gevolg van de daling van het aantal opvarenden aan boord van de kotters.

1.2 Besomming

De totale besomming was in 1988 848 miljoen gulden, 100 miljoen minder dan in 1987 en 223 miljoen minder dan in 1985. Deze ongunstige ontwikkeling is volledig veroorzaakt door de achteruitgang in de kotter- en de trawlervisserij waar de besomming in de afgelopen drie jaar met 25 procent is gedaald. De mosselcultuur laat daarentegen een gestage groei zien.

Opgemerkt moet worden dat wegens gebrek aan gegevens de opbrengst van de kokkelvisserij niet in het totaal is begrepen. Deze zou op enkele tientallen miljoenen gulden geraamd kunnen worden. Teneinde meer inzicht te verkrijgen in deze sector zal het LEI in de loop van 1989 een kokkelsectoronderzoek uitvoeren.

Tabel 1.1 Totaaloverzicht van de vloot van de zeevisserij en de mosselcultuur (per 31 december)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
Aantal vaartuigen							
- kottervisserij	567	595	625	610	620	611	602
- grote zeevisserij	26	28	27	22	15	13	13
- mosselcultuur	81	80	79	77	77	79	79
Totaal	674	703	731	709	712	703	694
Motorvermogen (1000 pk)**)							
- kottervisserij	450	498	525	534	539	581	598
- grote zeevisserij	64	74	82	75	66	59	69
- mosselcultuur	26	26	26	26	27	29	31
Totaal	540	598	633	635	632	669	698
Leeftijd							
- 0 - 10 jaar	258	271	256	235	230	249	249
- 11 - 20 jaar	175	178	189	196	192	176	137
- meer dan 20 jaar	241	254	286	278	290	278	308
Totaal	674	703	731	709	712	703	694
Aantal opvarenden							
- kottervisserij	2592	2833	2960	3016	2963	3040	2822
- grote zeevisserij	511	567	586	499	397	349	382
- mosselcultuur	240	239	238	233	235	241	241
Totaal	3343	3639	3784	3748	3595	3630	3445

*) Voorlopige cijfers.

***) 1 pk = 0.736 KW.

Bron: Directie van de Visserijen; Scheepvaart-Inspectie; Produktschap voor Vis en Visprodukten; LEI.

Tabel 1.2 Overzicht van de investeringen in de visserij a)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
KOTTERVISSERIJ							
Investerings in mln. gld. b)	109	164	162	102	102	182	140
Aantal nieuwe schepen	24	30	31	23	20	25	25
Aantal andere schepen c)	5	3	3	3	-	-	-
Aantal verlengingen e.d.	2	7	7	3	11	19	5
Aantal motoren	24	37	38	27	20	18	21
GROTE ZEEVISSERIJ							
Investerings in mln. gld. b)	61	59	79	34	59	4	80
Aantal nieuwe schepen	3	2	3	1	2	-	2
Aantal verlengingen e.d.	-	2	-	1	-	1	-
Aantal motoren	1	1	-	-	-	-	-
MOSSELCULTUUR							
Investerings in mln. gld. b)	6	16	7	1	5	14	18
Aantal nieuwe schepen	1	5	1	-	2	3	5
Aantal andere schepen c)	-	2	1	1	-	-	-
Aantal verlengingen e.d.	4	2	3	2	1	5	4
Aantal motoren	5	4	7	2	3	10	4
OVERIGE SECTOREN d)							
Investerings in mln. gld. b)	6	8	6	5	5	16	29
Aantal nieuwe schepen	3	10	3	2	3	5	8
Aantal andere schepen c)	-	2	1	-	3	1	-
Aantal verlengingen e.d.	3	-	2	-	1	4	2
Aantal motoren	2	2	2	2	2	4	4
TOTALE VLOOT							
Investerings in mln. gld. b)	182	247	254	142	171	216	277
Aantal nieuwe schepen	31	47	38	26	25	33	40
Aantal andere schepen c)	5	7	5	3	3	1	-
Aantal verlengingen e.d.	9	11	12	6	13	29	11
Aantal motoren	32	44	47	31	28	32	29

a) Bruto-investeringen, excl. elektronische apparatuur en dekwerktuigen; peildatum: tijdstip van in de vaart brengen.

b) Bruto, zonder aftrek van WIR-premie.

c) Tweedehands schepen uit het binnenland of uit andere bedrijfstakken.

d) Oestercultuur, kokkelvisserij en overige kustvisserij.

Tabel 1.3 Opbrengst van de Nederlandse zee- en kustvisserij a)
(x miljoen gulden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 b)
Kottervisserij	570	634	692	792	762	705	613
Grote zeevisserij	173	181	203	215	171	161	139
Totaal zeevisserij	743	815	895	1007	933	866	752
Mosselcultuur c)	38	40	29	49	68	69	77
Oestercultuur	11	12	13	14	16	12	18
Diversen d)	2	1	1	1	1	1	1
Totaal	794	868	938	1071	1018	948	848

- a) Incl. aanvoer in buitenlandse havens.
 b) Voorlopige cijfers.
 c) Excl. de door het Mosselfonds opgenomen mosselen.
 d) Visserij met vaste vistuigen in de kustwateren.

2. Kottervisserij

2.1 De vloot

Het aantal actieve kotters is in de loop van 1988 gedaald van 611 naar 602 eenheden. Het totale motorvermogen van de vloot is echter met 17.000 pk gegroeid zodat het gemiddelde motorvermogen van 950 pk naar 994 pk is gestegen 1).

Ook in 1988 is het aantal mutaties in de vloot aanzienlijk geweest. Er zijn 25 nieuwe kotters in de vaart gekomen waarvan twaalf schepen waren uitgerust met motoren van 2000 pk of meer en drie Eurokotters met 300 pk. Aan de andere kant zijn er 34 schepen aan de vloot onttrokken waarvan veertien naar het buitenland zijn verkocht, met name het Verenigd Koninkrijk en Ierland. Voorts zijn vijf kotters verlengd en er werden 21 nieuwe motoren ingebouwd.

Als gevolg van de genoemde mutaties is het belang van de grote kotters binnen de vloot verder toegenomen 1) - een ontwikkeling die zich sinds het begin van de jaren tachtig voordoet. In 1980 waren er 137 schepen met vermogens tussen 150 en 300 pk en slechts 46 eenheden met meer dan 1500 pk. In 1988 waren deze aantallen gegroeid tot 229 respectievelijk 153. Het aantal kotters tussen 301 en 1300 pk is daarentegen in dezelfde periode gedaald van 268 naar 139. De Zuidvloot is in 1988 met twaalf kotters gegroeid, maar het aantal Noordkotters is met 21 eenheden gedaald.

2.2 Resultaten van de kottervloot

In 1988 is besomming van de kottervloot voor het derde achtereenvolgende jaar verslechterd. De totale besomming van de kottervloot is gedaald naar 613 miljoen gulden, dat wil zeggen 13 procent onder het niveau van 1987 en 23 procent onder recordjaar 1985. In constante prijzen is dit het laagste niveau van de besomming sinds 1982.

De precieze oorzaken van deze achteruitgang zijn moeilijk aan te geven omdat de invloeden van de ontwikkeling van prijzen en aangevoerde hoeveelheden niet onderscheiden kunnen worden. Vergeliken met 1987 is de totale visserij-inzet, gemeten in pk-dagen, met 8 procent toegenomen, maar de financiële produktiviteit (opbrengst per pk-dag) is met gemiddeld 18 procent gedaald.

---

1) Een deel van de mutaties is een gevolg van statistische correcties.

Als gevolg van de hogere visserij-inspanning is het brandstofverbruik met zes procent toegenomen. Echter doordat de olieprijs verder is gedaald van 29,2 ct/l in 1987 naar 24,8 ct/l in 1988, heeft de sector circa negen miljoen gulden aan brandstofkosten bespaard. De overige kosten (exclusief deel, afschrijving en rente) zijn met elf miljoen gedaald en afschrijving en rente met acht miljoen. Het deel is met 26 miljoen (12%) afgenomen zodat ondanks de vermindering van de werkgelegenheid met 190 mensen, het gemiddelde deel (exclusief sociale lasten, enz.) van circa 70.000 naar 66.000 gulden per mensjaar is teruggelopen.

Tabel 2.1 Aantal vaartuigen in de kottervloot naar regio, leeftijd en motorvermogen (per 31 december)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
Regio							
- Noord	448	457	480	461	463	456	435
- Zuid	119	138	145	149	157	155	167
Totaal	567	595	625	610	620	611	602
Leeftijd							
0 - 10 jaar	223	231	219	202	198	218	212
11 - 20 jaar	169	170	179	187	187	171	134
meer dan 20 jaar	175	194	227	221	235	222	256
Totaal	567	595	625	610	620	611	602
Motorvermogen (pk)							
1- 100	14	14	13	8	8	8	8
101- 150	37	36	43	33	33	26	29
151- 200	46	49	60	56	60	56	54
201- 260	43	42	47	44	51	48	53
261- 300	63	78	97	113	124	127	122
301- 400	9	6	4	4	3	3	2
401- 600	60	54	45	45	42	40	32
601- 800	61	60	53	45	43	37	33
801-1100	53	53	47	40	38	34	30
1101-1300	68	66	66	63	54	50	42
1301-1500	54	56	51	51	52	52	48
1501-2000	42	53	59	63	62	64	64
2001-	17	28	40	45	50	66	85
Totaal	567	595	625	610	620	611	602
Gemiddeld motorvermogen (pk)	794	837	840	875	870	950	994

*) Voorlopige cijfers.

Bron: Directie van de Visserijen; Scheepvaart-Inspectie; LBI.

De totale kosten zijn met 54 miljoen gulden afgenomen zodat de sector een bedrijfseconomisch netto verlies van 40 miljoen gulden heeft geleden. Dit betekent dat 1988 een van de slechtste jaren van het afgelopen decennium is geweest. De arbeidsopbrengst, die eveneens als maatstaf voor de inkomensgenererende kracht gehanteerd kan worden, is gedaald met 29 procent naar 167 miljoen gulden, het laagste niveau van de afgelopen vier jaar.

Tabel 2.2 Kottervisserij - enkele kengetallen (jaargemiddeld)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 a)
Aantal schepen	565	581	610	617	615	615	606
Motorverm. (1000 pk)	440	474	511	530	536	560	589
Aantal opvarenden	2562	2747	2919	2981	2961	3026	2837
Olieverbruik (mln. a)	260	297	324	325	323	310	330

a) Voorlopige cijfers.

Tabel 2.3 Kottervisserij - bedrijfseconomische resultaten (x miljoen gulden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 a)
Besomming b)	572	635	693	794	762	705	613
Af: Techn. kosten c)	455	489	537	570	480	472	446
	---	---	---	---	---	---	---
Arbeidsopbrengst	117	146	156	224	282	233	167
waarvan:							
- deel/soc. lasten	158	179	190	223	254	235	207
- netto-resultaat	-41	-33	-34	1	28	-2	-40
In guldens van 1988:							
Besomming b)	621	670	711	795	762	705	613
Af: Techn. kosten c)	495	516	551	571	480	472	446
	---	---	---	---	---	---	---
Arbeidsopbrengst	126	154	160	224	282	233	168
waarvan:							
- deel/soc. lasten	171	189	195	223	254	235	207
- netto-resultaat	-45	-35	-35	1	28	-2	-40

a) Voorlopige cijfers.

b) Inclusief overige opbrengsten.

c) Alle kosten, exclusief deel, sociale lasten, proviand, graailoon/vakantiegeld.

2.3 Resultaten per pk-groep

De daling van de besomming heeft zich in alle pk-groepen voorgedaan, maar vooral onder grote Zuidkotters met meer dan 1500 pk. In deze groep daalde de gemiddelde besomming met circa één miljoen gulden ofwel 32 procent. De besomming van de vergelijkbare Noordkotters is met circa 300.000 gulden afgenomen. Dit betekent dat het aandeel van de kotters met meer dan 1500 pk in de daling van de totale besomming 83 procent bedroeg, terwijl hun aandeel in de totale besomming 46 procent was.

De grote Zuidkotters boven 1500 pk werden met een produktiviteitsdaling van 35% geconfronteerd. De daling van de produktiviteit onder de kleine kotters (onder 260 pk) is meestal onder het gemiddelde van 18 procent gebleven. De produktiviteit van de Noordkotters is minder gedaald dan die van de vergelijkbare Zuidkotters.

Tabel 2.5 Procentuele verdeling van enkele kengetallen naar pk-groepen

Pk-groep	Besom- ming	Kosten	Deel	Netto- resultaten	Manjaren	Pk-dagen
0- 100	0,1	0,1	0,2	-0,1	0,6	0,1
101- 150	0,8	0,6	1,0	0,1	1,6	0,5
151- 200	2,3	2,1	2,8	2,1	4,1	1,6
206- 260	2,2	2,1	2,7	0,9	4,1	2,0
261- 300	12,2	12,2	13,9	14,6	16,7	5,8
301- 400	0,3	0,2	0,3	-0,8	0,4	0,1
401- 600	3,7	4,2	4,0	4,0	5,5	3,2
601- 800	4,5	5,2	4,1	4,4	5,9	4,6
801-1100	4,8	5,3	5,0	-1,6	6,2	5,5
1101-1300	10,1	10,4	10,1	-0,7	9,7	10,8
1301-1500	13,1	12,7	12,9	2,4	10,9	14,4
1501-2000	18,9	18,6	18,6	15,4	15,5	22,7
2000 e.m.	27,0	26,2	24,5	59,4	18,9	39,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Uit tabel 2.5 blijkt dat de grote kotters (boven 1500 pk) een grote invloed hebben op de geaggregeerde resultaten van de sector. Hun aandeel in het netto-resultaat was 75 procent. Deze 140 kotters hebben in 1988 een netto-verlies van 33 miljoen gulden geleden, terwijl de 131 kotters die in 1987 actief waren toen een verlies van twee miljoen gulden hadden. Het verlies van de 36 Zuidkotters bedroeg in 1988 ruim 14 miljoen gulden, terwijl ze in het voorgaande jaar een winst van circa vier miljoen gulden hadden behaald.

Tabel 2.4 Gemiddelde bedrijfsresultaten per vaartuig van de kottervisserij
(x duizend gulden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
A. MAATSCHAP NOORD							
1-100 pk							
Bruto-besomming	80	110	99	112	-	-	-
Netto-resultaat	-15	1	-6	-16	-	-	-
Loonkosten volw.opvarende	20	30	26	32	-	-	-
101-150 pk							
Bruto-besomming	130	195	196	226	249	260	217
Netto-resultaat	-22	2	-6	5	24	19	-1
Loonkosten volw.opvarende	35	53	48	52	66	54	57
151-200 pk							
Bruto-besomming	203	307	279	311	281	359	311
Netto-resultaat	-25	21	8	4	-10	32	-19
Loonkosten volw.opvarende	42	62	57	61	63	73	66
201-260 pk							
Bruto-besomming	324	423	376	335	291	347	315
Netto-resultaat	-33	10	-8	-11	-24	-2	-8
Loonkosten volw.opvarende	44	59	54	58	58	64	61
261-300 pk							
Bruto-besomming	576	609	689	830	785	727	688
Netto-resultaat	-0	-35	-33	6	-51	-37	-22
Loonkosten volw.opvarende	57	63	67	76	78	72	73
401-600 pk							
Bruto-besomming	780	771	839	886	796	771	692
Netto-resultaat	-63	-95	-61	-21	-41	-30	-50
Loonkosten volw.opvarende	64	63	70	70	71	68	64
601-800 pk							
Bruto-besomming	982	1012	1019	1056	1014	933	880
Netto-resultaat	-46	-43	-57	2	10	16	-63
Loonkosten volw.opvarende	61	67	68	76	80	67	64
801-1100 pk							
Bruto-besomming	1351	1357	1394	1585	1301	1183	1049
Netto-resultaat	-79	-42	-45	50	-11	-30	29
Loonkosten volw.opvarende	71	70	71	84	81	81	72
1101-1300 pk							
Bruto-besomming	1652	1773	1821	1968	2031	1908	1510
Netto-resultaat	-111	-12	-55	19	80	-25	-31
Loonkosten volw.opvarende	66	77	78	85	107	90	86
1301-1500 pk							
Bruto-besomming	2024	2157	2225	2426	2237	1853	1753
Netto-resultaat	-189	-89	-46	52	174	-32	1
Loonkosten volw.opvarende	75	82	84	96	113	94	91
1501-2000 pk **)							
Bruto-besomming	2138	2409	2640	2909	2707	2305	2001
Netto-resultaat	-337	-198	-176	-32	123	-22	-64
Loonkosten volw.opvarende	69	92	95	110	123	107	98
2001- pk **)							
Bruto-besomming	-	2556	2905	3335	3176	2758	2426
Netto-resultaat	-	-460	-308	-249	-46	-140	-306
Loonkosten volw.opvarende	-	89	97	119	140	121	110

*) Voorlopige cijfers.

***) In 1982 kotters boven 2000 pk opgenomen in de groep 1501-2000 pk.

Tabel 2.4 (vervolg)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
B. MAATSCHAP ZUID							
201-260 pk							
Bruto-besomming	293	294	371	286	256	234	231
Netto-resultaat	2	0	18	-9	-19	-24	-7
Loonkosten volw.opvarende	50	47	60	48	42	45	43
261-300 pk							
Bruto-besomming	672	678	692	753	809	783	639
Netto-resultaat	-10	-25	-42	-58	-32	-52	-90
Loonkosten volw.opvarende	67	70	66	65	78	75	64
401-800 pk							
Bruto-besomming	1001	916	954	944	920	896	839
Netto-resultaat	-129	-140	-90	-113	-16	-6	-23
Loonkosten volw.opvarende	60	59	56	61	65	69	60
801-1100 pk							
Bruto-besomming	1578	1409	1386	1702	1420	1134	910
Netto-resultaat	67	29	8	172	253	159	-18
Loonkosten volw.opvarende	83	72	68	77	71	55	55
1101-1300 pk							
Bruto-besomming	1675	1794	1757	2171	1920	1827	1462
Netto-resultaat	-191	-110	-70	149	213	179	77
Loonkosten volw.opvarende	77	81	74	100	113	108	85
1301-1500 pk							
Bruto-besomming	2077	2073	2035	2543	2348	2253	1841
Netto-resultaat	-69	-104	-202	64	202	139	-66
Loonkosten volw.opvarende	87	87	80	118	128	122	110
1501-2000 pk **)							
Bruto-besomming	2644	2728	2886	3414	3499	3002	2051
Netto-resultaat	-160	-157	-98	237	607	232	-310
Loonkosten volw.opvarende	85	100	104	125	145	116	87
2001- pk **)							
Bruto-besomming	-	3702	3619	3944	4254	3615	2469
Netto-resultaat	-	-247	-268	37	397	56	-432
Loonkosten volw.opvarende	-	123	114	132	156	136	100

*) Voorlopige cijfers.

***) In 1982 kotters boven 2000 pk opgenomen in groep 1501-2000 pk.

De groei met acht procent van de visserij-inzet (in pk-dagen) is een gevolg van een toename van het gemiddelde aantal zeedagen met circa twee procent en van het motorvermogen met bijna zeven procent. Het aantal actieve kotters is daarentegen met iets meer dan één procent gedaald. De inzet per kotter is in de meeste pk-groepen, zowel om de Noord als om de Zuid, met één tot vijf procent toegenomen, maar in sommige pk-groepen is dit circa tien procent geweest.

Tabel 2.6 laat zien dat in geaggregeerde termen de toename van de visserij-inzet vooral veroorzaakt werd door de kotters met meer dan 1500 pk, maar zoals eerder is vermeld is dit mede een gevolg van een statistische aanpassing.

2.4 De rol van de verschillende takken van visserij

Omdat de kottervisserij heterogeen van samenstelling is, ligt het voor de hand aandacht te besteden aan de afzonderlijke onderdelen van deze visserij. Wat betreft de uiteenlopende omvang van de schepen is hiervoor reeds per pk-groep een inzicht in de resultaten gegeven. Naast de uiteenlopende omvang van schepen spelen in de kottervisserij ook de verschillen in de uitgeoefende visserijen een rol. Globaal kunnen hierbij worden onderscheiden:

- de boomkorvisserij op platvis: de hoofdvissers van grote kotters, maar ook met kleinere kotters bedreven;
- de bordentrawlvisserij op rondvis: de hoofdvissers van een (afnemend) aantal middenslagkotters en nevenvisserij voor een aantal andere middenslag- en kleinere kotters;
- de spanvisserij op rondvis: eveneens voor een aantal middenslagkotters de hoofdvissers en voor vele andere kotters een deelbedrijf; wordt nauwelijks door Zuidkotters beoefend;
- de spanvisserij op haring: sedert het weer beschikbaar stellen van Noorzeequota een tijdelijke visserij voor een aantal middenslag- en enkele grotere kotters; inzet van Zuidkotters is beperkt;
- de garnalenvissers: hoofdbedrijf voor vele kleine kotters en een deel van de bedrijfsuitoefening voor kleinere middenslagkotters t/m 300 pk;
- diverse activiteiten: enkele minder frequent uitgeoefende visserijen als de staand want visserij, snurrevaadvissers, visserij op paling en nevenactiviteiten in de vorm van diensten voor derden (werk ten behoeve van onderzoek, opvissen van voorwerpen uit zee, enz.).

Op de inzet van de schepen in verschillende categorieën in deze visserijen en het resultaat daarvan zal hieronder worden ingegaan.

Het aandeel van de boomkorvisserij in de totale besomming was circa 78 procent. Het belang van de overige takken van visserij is dan ook veel kleiner: rondvisvisserij (trawl en span) twaalf procent, garnalen zeven procent, haring twee procent en de

Tabel 2.6 Inzet van de kottervisserij naar pk-groep en tak van visserij
(x 100.000 pk-dagen)

Pk-groep/Tak van visserij	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
1- 200 pk							
boomkor	2	2	1	2	1	1	1
bordentrawl	0	0	0	.	.	0	0
rondvisspan	0	1	1	0	.	.	.
garnalen	17	15	15	17	17	16	16
diversen	0	0	1	0	.	.	.
Totaal	19	18	18	19	18	17	17
201- 300 pk							
boomkor	11	12	18	19	24	23	21
bordentrawl	2	3	2	4	5	6	6
rondvisspan	6	6	8	13	10	12	10
haringspan	.	.	0	0	.	.	.
garnalen	16	18	20	15	18	17	22
diversen	1	2	1	4	2	1	2
Totaal	36	41	49	56	59	59	61
301- 600 pk							
boomkor	11	9	6	1	7	5	5
bordentrawl	13	10	13	7	9	8	7
rondvisspan	26	27	23	25	17	14	11
haringspan	1	3	2	1	1	1	1
diversen	3	3	1	3	2	2	2
Totaal	54	52	45	38	36	30	26
601-1100 pk							
boomkor	87	90	81	56	43	41	33
bordentrawl	23	28	19	17	22	8	13
rondvisspan	42	43	39	44	24	24	30
haringspan	12	21	20	16	14	10	2
diversen	.	.	.	.	1	0	.
Totaal	164	182	159	133	104	83	78
1101-1500 pk							
boomkor	281	285	261	242	216	175	182
bordentrawl	1	1	12	7	4	9	.
rondvisspan	5	7	6	10	5	4	5
haringspan	9	10	5	7	15	29	10
Totaal	296	303	284	266	240	217	197
1501- pk							
boomkor	181	258	341	383	391	401	485
haringspan	.	1	.	5	3	6	4
diversen	.	.	1	.	.	.	.
Totaal	181	259	342	388	394	407	489
Alle schepen							
boomkor	573	656	708	703	681	647	726
bordentrawl	39	42	46	36	41	31	26
rondvisspan	79	84	77	93	56	53	56
haringspan	22	35	27	29	34	46	17
garnalen	33	33	35	32	34	33	39
diversen	4	5	4	7	5	3	4
Totaal	750	855	897	899	851	813	868

. In desbetreffende groep niet waagenomen.

0 Minder dan 50.000 pk-dagen.

*) Voorlopige cijfers.

Tabel 2.7 Gemiddelde arbeidsopbrengst 1) per manjaar in de kottervisserij naar tak van visserij (x duizend gulden)

Ek-groep/Tak van Visserij	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
1- 200 pk							
boomkor	81	76	56	72	x	x	x
bordentrawl	x	x	x	.	x	x	x
rondvisspan	x	x	x	x	.	.	.
garnalen	24	51	42	45	49	61	44
Totaal	28	53	43	47	49	60	44
201- 300 pk							
boomkor	36	42	46	58	45	45	57
bordentrawl	78	36	79	29	75	60	42
rondvisspan	78	38	68	67	76	77	50
haringspan	.	x	x	x	.	.	.
garnalen	33	57	34	36	44	37	30
Totaal	47	51	49	55	54	53	47
301- 600 pk							
boomkor	28	42	37	x	51	37	27
bordentrawl	28	23	23	29	35	29	35
rondvisspan	68	46	73	75	71	82	73
haringspan	x	x	x	x	x	x	x
Totaal	48	37	50	59	55	57	48
601-1100 pk							
boomkor	50	59	55	74	89	71	60
bordentrawl	21	27	29	41	68	62	62
rondvisspan	70	38	52	77	54	62	43
haringspan	135	90	48	69	56	38	.
Totaal	58	53	50	71	71	63	56
1101-1500 pk							
boomkor	43	63	61	89	128	108	80
bordentrawl	x	x	14	20	x	x	.
rondvisspan	x	x	x	43	x	61	80
haringspan	122	82	106	175	76	34	66
Totaal	45	62	58	87	119	86	79
1501- pk							
boomkor	31	51	59	95	140	102	59
haringspan	.	x	.	x	x	66	77
Totaal	31	50	59	94	140	102	59
Alle schepen							
boomkor	41	57	58	86	117	92	64
bordentrawl	30	26	29	32	57	32	47
rondvisspan	67	40	60	72	65	73	54
haringspan	130	72	52	82	67	37	72
garnalen	28	54	38	41	47	50	37
diversen	34	58	62	121	56	55	64
Totaal	46	53	54	75	95	77	59

1) Arbeidsopbrengst = nettoresultaat + deel (incl. proviand) + sociale voorzieningen + graalloon/vakantiegeld.

2) Voorlopige cijfers.

x geeft aan dat de tak van visserij van weinig betekenis is.

overige visserijen (staandwand, snurrevaad, e.d.) één procent. Het aandeel van de verschillende takken van visserij in het netto-resultaat is vergelijkbaar met hun aandeel in de besomming.

In de verschillende takken van visserij was de ontwikkeling van de inzet verschillend. De boomkorvisserij vertegenwoordigde in 1988 84 procent van de totale inzet: vier procentpunten meer dan in de voorgaande jaren. Deze tak van visserij is nooit eerder zo intensief beoefend. De inspanning in de rondvisvisserij met een bordentrawl is opnieuw gedaald. Rondvisspan is betrekkelijk constant gebleven op het niveau van de jaren 1986-1987. De haringspanvisserij is van aanzienlijk minder belang geweest, waarschijnlijk door de lage prijzen die een gevolg waren van de ongunstige situatie op de West-Duitse markt. De intensiteit van de garnalenvisserij is met 18 procent toegenomen ten opzichte van 1987. Dit zou kunnen worden verklaard doordat kleine kotters die niet over voldoende andere vangstrechten beschikken zich in grotere mate op de garnalen hebben gericht.

Binnen de pk-groepen hebben zich meestal geen grote verschuivingen naar tak van visserij voorgedaan. In de groep 201-300 pk is het belang van de garnalenvisserij toegenomen en de kotters met meer dan 1500 pk hebben meer inspanning geleverd in de boomkorvisserij.

Door de sterk gedaalde besommingen is de arbeidsopbrengst per opvarende in vrijwel alle pk-groepen en takken van visserij eveneens gedaald. De uitzondering vormen bordentrawl, haringspan en diversen, wat tevens de minst belangrijke takken van visserij zijn geweest, met een gezamenlijk aandeel in inzet van vijf procent en in de besomming van zeven procent.

2.5 Ontwikkeling op lange termijn

In deze paragraaf worden enkele aspecten van de kottervisserij beoordeeld vanuit een lange-termijn optiek. Dit houdt in dat de resultaten van 1988 worden samengevoegd met de resultaten van 1987 teneinde de rol van toevallige fluctuaties te beperken. Dit tweejaarsgemiddelde wordt vervolgens vergeleken met een drietal andere tweejaarsgemiddelden van de afgelopen vijftien jaar. Bovendien worden alle geldbedragen in constante guldens van 1988 uitgedrukt om de effecten van inflatie te elimineren.

Tabel 2.8 laat zien dat de vloot omvang, zowel in termen van het aantal schepen als in motorvermogen, vanuit historisch perspectief op een zeer hoog niveau ligt. Ook het aantal opvarenden is betrekkelijk groot, ofschoon de werkgelegenheid aan boord in 1988 voor het eerst sinds 1976 is gedaald en wel met circa 190 mensjaren (6%).

Vanuit de lange termijn gezien, zijn ook de geaggregeerde bedrijfsresultaten van de laatste jaren niet ongunstig (tabel 2.9). Het feit dat de resultaten per pk of per opvarende op een aanzienlijk lager niveau liggen dan tien jaar geleden is inherent aan de normale dalende marginale produktiviteit.

Tabel 2.8 Kottervisserij - enkele kengetallen voor de periode 1972-1988

	Gemiddeld over de jaren:			
	1972+ 1973	1977+ 1978	1982+ 1983	1987+ 1988
Aantal kotters	605	498	573	610
Motorvermogen (1000 pk.)	269	326	457	575
Aantal opvarenden	2666	2149	2655	2932

Tabel 2.9 Ontwikkeling van de bedrijfsresultaten van de kottersector in de periode 1972-1988 (guldens van 1988)

	Gemiddeld over de jaren:			
	1972+ 1973	1977+ 1978	1982+ 1983	1987+ 1988
Totaal (mln. gulden)				
Besomming	537	490	649	662
Af: Technische kosten	<u>286</u>	<u>296</u>	<u>508</u>	<u>461</u>
Arbeidsopbrengst	251	194	141	201
Gemiddeld per schip (1.000 gld.):				
Besomming	887	985	1132	1085
Af: Technische kosten	<u>472</u>	<u>591</u>	<u>886</u>	<u>755</u>
Arbeidsopbrengst	415	394	246	330
Gemiddeld per pk (gld.):				
Besomming	1995	1503	1419	1151
Af: Technische kosten	<u>1064</u>	<u>904</u>	<u>1111</u>	<u>801</u>
Arbeidsopbrengst	931	599	308	350
Gemiddeld per opvarende (1.000 gld.):				
Besomming	201	228	245	226
Af: Technische kosten	<u>108</u>	<u>137</u>	<u>191</u>	<u>157</u>
Arbeidsopbrengst	93	91	54	69

Tabel 2.10 Overzicht van kengetallen per mensjaar in de kottervisserij over 1970-1988 (x duizend gulden van 1988)

Jaar	Mens- jaren	pk	Be- som- ming	Af- schr. rente	Ov. kos- ten	Ar- beids- opbr.	Waarvan:	
							Deel/ soc. lasten	Netto- resul- taat
1970	2725	83	164	33	56	74	67	7
1971	2598	90	183	35	64	83	72	11
1972	2625	95	191	32	64	94	76	18
1973	2706	106	211	39	78	93	83	10
1974	2747	125	191	53	90	47	67	-20
1975	2421	143	199	52	91	55	68	-13
1976	2097	151	213	51	99	62	72	-10
1977	2107	151	222	46	100	75	75	+0
1978	2136	148	231	37	93	100	81	19
1979	2176	148	247	40	109	97	81	16
1980	2359	153	230	37	121	71	72	-1
1981	2499	163	241	40	130	70	72	-2
1982	2562	172	243	47	145	50	67	-17
1983	2747	173	245	49	138	57	70	-13
1984	2919	175	245	47	141	56	68	-12
1985	2981	178	268	47	144	76	75	1
1986	2961	181	258	56	106	95	86	9
1987	3026	185	234	56	100	77	78	-1
1988 *)	2837	208	216	57	100	59	73	-14

*) Voorlopige cijfers.

Tabel 2.11 Procentueel aandeel van de verschillende pk-groepen in het totaal aantal kotters en in het motorvermogen van de vloot (tweejaarsgemiddelden)

Pk-groep	Aantal kotters				Motorvermogen			
	'72-	'77-	'82-	'87-	'72-	'77-	'82-	'87-
	'73	'78	'83	'88	'73	'78	'83	'88
0- 200	20	21	18	15	6	4	3	2
201- 300	17	15	21	29	9	6	7	8
301- 600	35	17	10	7	35	12	6	4
601-1100	24	26	18	11	41	33	18	10
1101-1500	4	18	20	17	9	36	32	24
1501-2000	0	3	8	10	0	9	19	20
2000 e.m.	0	0	5	11	0	0	14	31
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 2.10 geeft een indruk van de lange-termijnontwikkeling per opvarende. Hieruit blijkt dat de historische groei van het motorvermogen per man verder doorzet zodat ook de kosten van afschrijving en rente op een betrekkelijk hoog niveau liggen. De beloning van de opvarenden is de laatste twee jaar wel gedaald, maar ligt nog niet op een historisch ongekend laag niveau. Dit geldt ook voor het netto-resultaat.

Tabel 2.11 en de figuren 2.1 en 2.2 laten de verschuivingen binnen de vloot zien. Hieruit blijkt duidelijk hoe zeer het belang van de grote kotters is toegenomen, terwijl de middenslagkotters minder aantrekkelijk worden.

2.6 Verwachting voor 1989

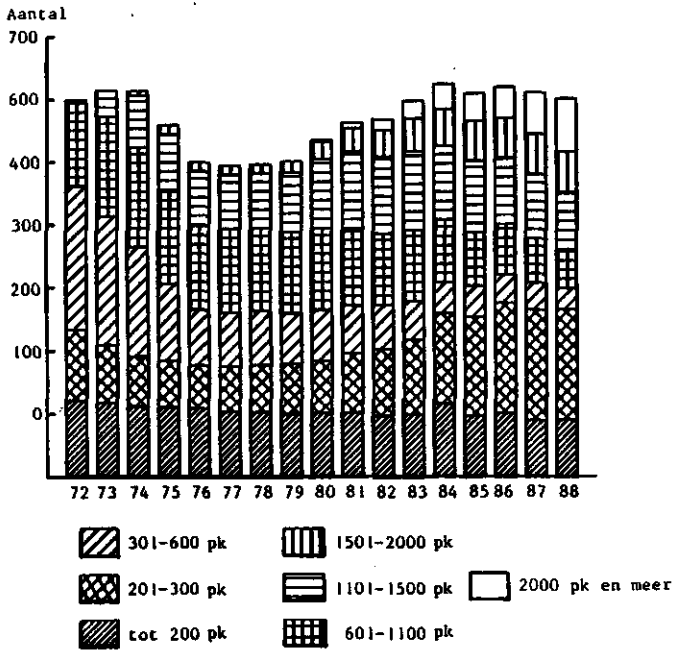
Hoe de situatie zich in 1989 zal ontwikkelen zal zeer sterk afhankelijk zijn van de prijzen van brandstof en vis en van de haalbare produktiviteit, dat wil zeggen de vangst per eenheid van inzet. Het voor 1989 beschikbare scholquotum is aanzienlijk groter dan in 1988 terwijl het tongquotum niet veel kleiner is. De boomkorvisserij beschikt daarom in fysieke termen over een betrekkelijk goede uitgangspositie. De 55-graden regeling zal vrijwel zeker negatieve gevolgen hebben, met name voor de Zuidvloot. Bovendien zijn er indicaties dat de prijs van schol IV structureel op een lager niveau zal komen te liggen dan in de voorgaande jaren het geval is geweest.

Een deel van de vloot heeft in het tweede kwartaal stilgelegen. Dit heeft enerzijds een negatieve invloed op de besommingen en anderzijds zou een concentratie van aanvoer in derde en vierde kwartaal de visprijzen verder kunnen drukken. De totale besomming van de kottervloot zal in 1989 waarschijnlijk onder het niveau van 1988 komen te liggen.

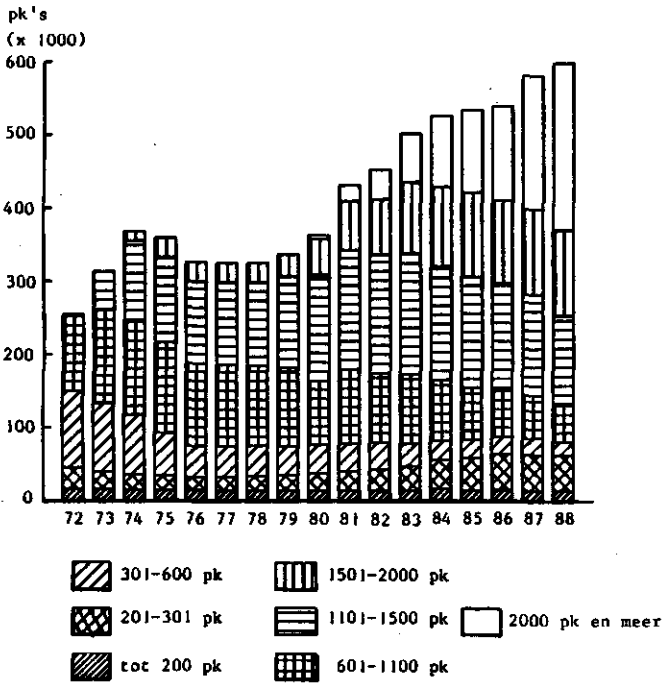
In termen van het motorvermogen heeft de kottervloot in 1988 waarschijnlijk een piek bereikt doordat de meeste kotters die in aanbouw waren ook in de vaart zijn gekomen. In 1989 zal de omvang van de vloot waarschijnlijk dalen door de effectiever wordende controle op aanvoer en de mede daardoor achteruitgaande financiële resultaten.

De vooruitzichten voor de rondvisvisserij zijn aanzienlijk minder gunstig, niet alleen doordat de vangstmogelijkheden verder beperkt werden maar ook door de tegenvallende vangsten in de eerste kwartaal.

Aan de kostenkant heeft zich in het begin van 1989 ook een tweetal ongunstige ontwikkelingen voorgedaan. De brandstofprijs is gestegen, in sommige gevallen tot 30 ct/l, en de rentestand is eveneens opgetrokken. De zeedagenregeling zal de variabele kosten van de grotere kotters (boven 1100 pk) waarschijnlijk wel beperken, maar juist in het licht van deze beperking zal de efficiency van de visserij van zeer groot belang zijn voor het eindresultaat.

Figuur 2.1 Ontwikkeling van de kottervloot; aantal kotters

Figuur 2.2 Ontwikkeling van de kottervloot; motorvermogen per pk-groep

3. Financiële positie kottervisserij

3.1 Aantal bedrijven

Het aantal bedrijven is geringer dan het aantal kotters omdat een niet onbelangrijk aantal bedrijven meer schepen exploiteert. De toename van het aantal van deze bedrijven sinds 1982 (tabel 3.1) duidt op een concentratietendens in de kottervisserij. Deze tendens komt duidelijk naar voren wanneer het motorvermogen als maatstaf wordt genomen. Ongeveer de helft van het totaal motorvermogen van de kottervloot is in exploitatie bij "meerschips-bedrijven", die slechts dertien procent van het totaal aantal bedrijven uitmaken (eind 1988).

Het totaal aantal bedrijven is in 1988 verminderd. Deze daling trad vooral op bij de middelgrote bedrijven (schip 301 t/m 1100 pk). Het aantal van deze bedrijven daalde van 87 in 1987 tot 75 aan het eind van 1988. Het aantal kleinere bedrijven (schip tot en met 300 pk) bleef ongeveer 250, en ook het aantal bedrijven met één schip boven 1100 pk bleef ongeveer gelijk (106 aan het eind van 1988).

Tabel 3.1 Het aantal bedrijven in de kottervisserij

	1982	1984	1986	1987	1988
Aantal bedrijven per ultimo	496	527	534	515	500
Waarvan met meer schepen	53	59	66	68	67

3.2 Financiering

Het totaal van de investeringen in nieuwe schepen en motoren was in 1988 lager dan in 1987 (tabel 3.2). Er kwamen evenals in 1987 25 nieuwe kotters in de vaart met een gemiddeld motorvermogen van ongeveer 1700 pk. Hiervan waren er tien uitgerust met een motor van 300 pk of minder.

In 1987 en 1988 werd in belangrijke mate vreemd vermogen aangetrokken. Dit vloeide niet alleen voort uit de investeringen in nieuwe en tweedehands kotters, maar ook uit aankopen van platviscontingenten. Naar schatting was hiermee in deze jaren 50 à 70 miljoen gulden gemoeid.

De toename van het vreemd vermogen trad vooral op bij de bedrijven die meer schepen exploiteren. Gemiddeld bedroeg dit vreemd vermogen bij deze bedrijven aan het begin van 1987 bijna drie miljoen gulden, terwijl dit bedrag aan het begin van 1988 was gestegen tot ruim vier miljoen gulden (tabel 3.4).

Tabel 3.2 Overzicht van investeringen en vreemd vermogen in de kottervisserij

	1982	1984	1986	1987	1988 *)
Investeringen in mln.gld. **)	109	163	101	182	140
Totaal vreemd vermogen op lange termijn per ult. in mln. gld.	383	466	441	517	550
Gemiddeld vreemd vermogen op lange termijn per bedrijf in duizend gld.	772	884	827	1000	1100

*) Voorlopige cijfers.

**) Bruto-investeringen, zonder aftrek van WIR-premie exclusief elektronische apparatuur en dekwerktuigen; peildatum: in de vaart brengen.

3.3 Netto-kasstroom

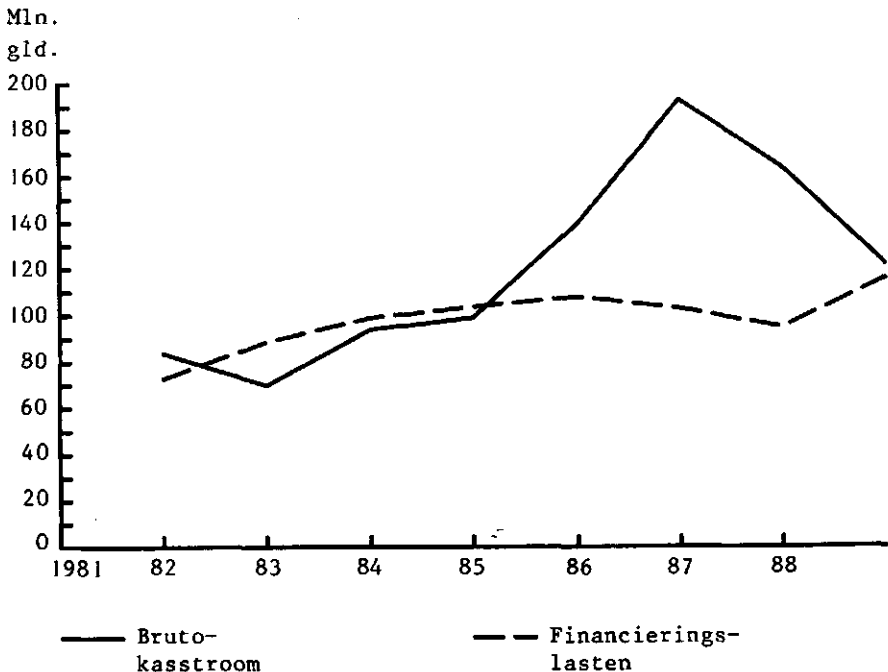
In tabel 3.3 is toegerekend naar de netto-kasstroom van de sector als geheel. Daarvoor is de bruto-kasstroom verminderd met (normatieve) aflossingen en betaalde rente. Hoewel er in bedrijfseconomisch opzicht sprake was van een aanzienlijk verliesgevende exploitatie was er op kasbasis toch nog een gering positief saldo voor de sector als geheel. Dat kwam vooral doordat de aflossingen op de kredieten belangrijk lager waren dan de berekende afschrijvingen. Voor een gemiddeld kotturbedrijf kwam de kasstroom, na betaling van aflossingen en rente uit op ruim tien duizend gulden. Dat betekent dat bij vrij veel bedrijven de kasstroom in 1988 niet geheel toereikend was om aan de financieringsverplichtingen te voldoen.

Tabel 3.3 Netto-resultaat, bruto- en netto-kasstroom voor de kottervisserij als geheel (x miljoen gulden)

	1984	1985	1986	1987	1988 *)
Netto-resultaat	-34	1	28	-2	-40
+ afschrijving	87	92	111	113	112
+ berekende rente totale vermogen	46	46	54	57	50
= bruto-kasstroom	99	139	193	168	122
- aflossingen **)	65	72	69	65	79
- betaalde rente **)	39	36	34	30	37
= netto-kasstroom uit exploitatie	-5	31	90	73	6

*) Voorlopige cijfers.

**) Ramingen op basis van een looptijd van het vreemd vermogen van tien jaar (nieuw schip) of acht jaar (tweedehands gekocht schip). Rentepercentage in de betreffende jaren (gemiddelde rente voor scheepshypotheken) respectievelijk 9,7, 10,1, 8,5, 8,25 en 8,1%.

Figuur 3.1 Bruto-kasstroom en financieringslasten voor de kottervisserij als geheel

De op- en neergang van de netto-kasstroom is nogeens in beeld gebracht in figuur 3.1. Duidelijk komt hierin tot uiting dat bij een doorgaande ontwikkeling in 1989 een aantal bedrijven in liquiditeitsmoeilijkheden zal komen. Bij een blijvend lager niveau van de visprijzen, met name voor schol, en belangrijke beperkingen van de visserij-inzet zal dit zeker het geval zijn.

3.4 Liquiditeitsonwikkeling per pk-groep

Bezien per pk-groep is de liquiditeitsonwikkeling bij alle vier groottecategorieën sterk verslechterd ten opzichte van 1987. De bruto-kasstroom daalde het meest - met 31% - bij de kleinere bedrijven, terwijl bij de bedrijven met meer schepen de geringste achteruitgang - 21% - optrad. Bij deze bedrijven namen de financieringslasten echter sterk toe, mede door de aankoop van platviscontingenten, waardoor de netto-kasstroom toch ook bij deze bedrijven sterk verminderde in 1988.

De liquiditeitsontwikkeling bij veel bedrijven uit de groep 301-1100 pk was in feite niet zo ongunstig als in tabel 3.4 naar voren komt. In relatief veel gevallen is het krediet niet binnen acht of tien jaar afgelost zonder dat er sprake is van een achterstand. Het betreft dan oudere schepen waarvoor kredieten zijn verleend voor modernisering van het schip.

Tabel 3.4 Gemiddeld vreemd vermogen en netto-kasstroom per bedrijf in 1988 (x duizend gulden) *)

	Bedrijven met één schip			Bedrijven met meer schepen
	t/m 300 pk	301-1100 pk	meer dan 1100 pk	
Vreemd vermogen op lange termijn per 1-1-1988	238	421	1277	4252
Bruto-kasstroom in 1988	64	104	368	874
- aflossing **)	45	171	196	475
- rente **)	17	27	89	312
Netto-kasstroom in 1988	2	-94	83	87

*) Voorlopige cijfers.

***) Zie noot bij tabel 3.3.

4. Grote zeevisserij

4.1 De vloot

Het aantal schepen van de vloot van de grote zeevisserij is in 1988 gelijkgebleven. Wel werd in 1988 voortgegaan met vernieuwing van de vloot door een tweetal vaartuigen, waarvan één met een motorvermogen van 9500 pk, nieuw aan de Nederlandse trawlervloot toe te voegen. Hiervan werd er een in het buitenland gebouwd. Dit schip is een volkomen ander type dan het in de grote zeevisserij gebruikelijke.

Anderzijds werden in dat jaar twee kleinere schepen, waarvan er eerst een in Nederland van eigenaar verwisselde, naar Engeland afgestoten. Hierdoor kwam per ultimo 1988 de vloot evenals per ultimo 1987 uit op een totaal van dertien schepen.

Vervisseling van Nederlandse eigenaars van één der vaartuigen had in 1988 mede tot gevolg dat een der oudste rederijen ophield te bestaan, waardoor het rederijbestand in dat jaar daalde tot zeven rederijen. Tenslotte kwam in 1988 een sinds 1986 niet meer tot de vloot behorende vrieshektrawler uit West-Duitsland terug onder de Hollandse vlag en werd kort daarna verkocht naar Mauritanië.

Doordat de afgestoten kleinere schepen vervangen werden door qua motorvermogen en casco-inhoud grotere schepen stegen deze aan de vloot verbonden technische grootheden in hun totaliteit en gemiddeld per schip. Het totale motorvermogen steeg dan ook vanaf ultimo 1987 van 58700 naar 68507 pk per ultimo 1988. De totale

*Tabel 4.1 Overzicht van de vloot van de grote zeevisserij
(per 31 december)*

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Totaal							
rederijen	8	8	8	8	8	8	7
vrieshektrawlers	26	28	27	22	15	13	13
motorverm. (1000 pk)	64	74	82	75	66	59	68
tonnage (1000 brt)	17	21	24	23	21	19	23
opvarenden	511	567	586	499	397	349	382
Gemiddeld per schip							
motorverm. in pk	2478	2635	3054	3402	4420	4515	5270
tonnage in brt	658	738	896	1026	1408	1469	1771
lengte in meters	60	63	67	71	81	84	88
leeftijd in jaren	7	7	7	6	3	4	4
opvarenden	20	20	22	23	26	27	29

Bron: Scheepvaartinspectie, LEI.

scheepstonnage steeg in hetzelfde tijdsbestek van 19099 naar 23019 brt. Tevens steeg de directe werkgelegenheid op de vloot van 349 tot 382 opvarenden per ultimo 1988.

De gemiddelde capaciteit per schip kwam per ultimo 1988 uit op 5270 pk, 1771 brt, 88 meter lengte en 29 opvarenden. Deze gemiddelden lagen, zoals reeds jaren de trend is, op een hoger niveau dan over het voorgaande jaar.

Door verjonging van de vloot steeg de gemiddelde leeftijd per schip niet en bleef evenals in 1987 op vier jaar staan, hetgeen in vergelijking met het buitenland een zeer jonge leeftijd betekent. Slechts één schip had een leeftijd van zeven jaar, terwijl er twee schepen van zes jaar oud waren. De resterende schepen waren vijf jaar of jonger.

Per eind 1988 bedroeg de getaxeerde financiële aanschafwaarde, de vervangingsnieuwwaarde en de vervangingsboekwaarde van de totale vloot, exclusief nautische- en visopsporingsapparatuur, respectievelijk 337, 390 en 198 miljoen gulden. Gemiddeld per vaartuig respectievelijk 26, 30 en 15 miljoen gulden. Met de investeringen in de vloot was gedurende 1988 een bruto-bedrag van ongeveer 80 miljoen gulden gemoeid.

In de reeds verstreken maanden van 1989 heeft weer een aantal vlootmutaties plaatsgevonden, terwijl nog een rederij werd opgeheven. De vlootmutaties betroffen het in de vaart brengen van een nieuwe grote vrieshektrawler, het terugomvlaggen van een schip en de "verkoop" van een drietal trawlers naar het buitenland. Daar tegenover zijn er weer enkele eenheden in aanbouw en zullen in 1989 of het daaropvolgend jaar de vloot komen versterken. De opgeheven rederij staakte de bedrijfsvoering omdat het enige vaartuig dat voor deze onderneming voer weer in exploitatie werd genomen door de oorspronkelijke eigenaar.

Tabel 4.2 Aantal vrieshektrawlers naar motorvermogen en leeftijd (per 31 december)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Motorvermogen							
1200- 1600 pk	1	1	.	.	.	.	.
2000- 2300 pk	17	16	13	9	1	1	.
2500- 3200 pk	3	4	4	2	1	1	1
3600- 4400 pk	5	7	8	8	8	6	5
5000- 6600 pk	.	.	2	3	5	5	6
7500-10000 pk	.	.	.	.	.	.	1
Leeftijd							
0- 5 jaar	7	9	12	12	14	10	10
6-10 jaar	16	14	9	3	.	2	3
11-15 jaar	3	4	6	7	1	1	.
16-20 jaar	.	1	.	.	.	.	.

Bron: Scheepvaartinspectie, LEI.

De overgebleven vloot kan als een der modernste zoal niet de modernste van de wereld worden gekenmerkt. De schepen zijn zeer goed uitgerust voor de visserij op pelagische vissoorten op relatief dichtbij en veraf gelegen visgronden over de gehele wereld en tevens ingericht voor efficiënte verwerking en transport van massavangsten over grote afstanden.

Overigens vervagen de grenzen waarbinnen van een "Hollandse" vloot sprake is meer en meer door samenwerkingsverbanden met buitenlandse ondernemingen en het daarmee verband houdende omvlaggen. Momenteel vaart een aantal van origine Nederlandse trawlers binnen Europa onder respectievelijk Westduitse, Engelse en Franse vlag.

4.2 Bedrijfsresultaat van de totale vloot

De sinds 1985 ingezette daling in de capaciteitsinzet ¹⁾ zette zich ook, zij het in mindere mate, voort in 1988. De visserijdruk in de EG-zee van de onder Nederlandse vlag varende trawlervloot nam verder af evenals die voor de vrachtaart. De inzet van de overige niet EG-zee visserij-activiteiten nam toe. Dit werd veroorzaakt door in 1988, naast de visserij in Amerikaanse wateren, te starten met het bevissen van visgronden in Marokkaanse wateren op sardien en nabij de Falklandeilanden op inktvis. Deze projecten werden in de eerste helft van 1989 herhaald. Overigens zal vermoedelijk de totale inzet in 1989, zo ook de inzet in niet EG-wateren op een gelijk of hoger niveau komen te liggen dan over 1988.

Naast de daling van de inzet met ongeveer vier procent onderving de besomming van de bedrijfstak een daling van veertien procent ofwel 22 miljoen gulden. De scheepskosten daalden ook, doch slechts circa 19 miljoen gulden, met als gevolg een verslechtering van het netto-resultaat van drie miljoen gulden. Doordat in 1987 slechts een gering positief resultaat werd behaald, kwam het geraamde sectorresultaat van de grote zeevisserij dan ook over 1988 uit op een netto-tekort van drie miljoen gulden.

De besomming verkregen uit de EG-zeevisserij nam af. Zo ook de opbrengsten verkregen uit de koop(vracht)vaartactiviteiten. De besomming verkregen uit niet EG-zeevisserijen nam in samenhang met de gestegen inzet toe.

In het totale kostenbeeld namen de technische kosten - kosten exclusief gages, sociale lasten en proviand - per saldo af met twaalf miljoen gulden. Hiervan kwam drie miljoen op rekening van lagere brandstofkosten en vier miljoen op rekening van de afgenomen afschrijvings- en financieringslasten. Oorzaak voor de lagere

---

1) Zie ook J. de Jager; Den Haag, LEI, 1989; Interne Nota 377.

Tabel 4.3 De grote zeevisserij - enkele kengetallen (jaarmiddelden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
Aantal rederijen	8	8	8	8	8	8	8
Aantal vrieshek- trawlers	27	28	31	28	24	15	15
Motorvermogen (1000 pk)	66	74	90	89	86	66	74
Tonnage (1000 brt)	17	21	26	26	26	21	25
Aantal opvarenden	527	567	655	617	562	400	428
Aantal manjaren	480	511	581	548	488	378	360
Gasolieverbruik (mln. ltr.)	41	42	36	31	23	10	10
Stookolieverbruik (1000 mt)	11	18	24	32	31	38	36

*) Voorlopige cijfers.

Tabel 4.4 Bedrijfseconomische resultaten van de grote zeevisserij (x miljoen gulden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 a)
Besomming b)	173	181	203	215	171	161	139
af: techn. kosten c)	107	117	143	155	118	111	99
	---	---	---	---	---	---	---
Arbeidsopbrengst	66	64	60	60	53	50	40
waarvan:							
- gages/soc. lasten/ proviand	57	59	64	69	55	50	43
- netto-resultaat	9	5	-4	-9	-2	0	-3
In gulden van 1988:							
Besomming b)	188	191	208	215	171	161	139
af: techn. kosten c)	116	123	147	155	118	111	99
	---	---	---	---	---	---	---
Arbeidsopbrengst	72	68	61	60	53	50	40
waarvan:							
- gages/soc. lasten/ proviand	62	62	66	69	55	50	43
- netto-resultaat	10	6	-5	-9	-2	0	-3

a) Voorlopige cijfers.

b) Inclusief overige opbrengsten.

c) Alle kosten, exclusief gages, sociale lasten en proviand.

kapitaalslasten waren, ondanks de hoge lasten van de twee nieuw in de vaart gekomen schepen, het wegvallen van de lasten van de uit de vloot verdwenen schepen, de lagere afschrijving van de andere schepen en de gedaalde rentevoet. De overige technische kosten daalden met vijf miljoen gulden, voornamelijk met als reden de mindere vangst en aanvoer.

Kostenverhogende posten waren verder de kosten in verband met de visserijprojecten buiten de EG-zee. Tenslotte daalden de bemanningskosten, voor het grootste deel analoog aan de besomming, met zeven miljoen gulden.

4.3 Bedrijfsresultaten per vaartuig

De capaciteitsinzet van de schepen welke het gehele jaar in de vaart waren bleef vrijwel gelijk aan die van het voorgaande jaar. De behaalde besommingen lagen echter op een lager niveau. In verhouding met de daling van de besomming daalden ook de loonkosten van de opvarenden c.q. verkregen opvarenden een lager looninkomen.

De vrieshektrawlers in de 3600-4400 pk-klasse behaalden in 1988 gemiddeld per schip een voorlopig berekend positief overschot van 793.000 gulden. Hierdoor werd het netto-overschot per schip uit 1987 met 80.000 gulden overtroffen. Veroorzaakt door een vermindering van de besomming (visserij en vrachvaart) van

Tabel 4.5 Gemiddelde bedrijfsresultaten van vrieshektrawlers van de grote zeevisserij (1000 gulden)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 a)
2000-2300 pk							
bruto-besomming	5932	5716	5156	5098	4787	-	-
netto-resultaat	214	234	22	-113	389	-	-
loonkosten							
matroos b)	101	98	90	92	87	-	-
3600-4400 pk							
bruto-besomming	11338	11635	11754	12024	10221	12035	11391
netto-resultaat	755	574	174	-141	154	713	793
loonkosten							
matroos b)	133	140	130	136	117	133	127
5000-6600 pk							
bruto-besomming	-	-	-	13924	11940	12344	11706
netto-resultaat	-	-	-	-1585	-1099	-1104	-752
loonkosten							
matroos b)	-	-	-	137	120	123	118

a) Voorlopige cijfers.

b) Gages en sociale lasten.

644.000 gulden tegenover een vermindering van de scheepskosten van 724.000 gulden, zie tabel 4.5. Binnen het kostenbeeld daalden de kosten welke min of meer afhankelijk zijn van de vangst, aanvoer, besomming en tijdsduur (exclusief afschrijving en rente) met 389.000 gulden en die van afschrijving en rente met 335.000 gulden. Een positieve omstandigheid hierbij was de gunstige ontwikkeling van de brandstofprijzen (gas- en stookolie) welke in 1988 op een nog lager niveau lagen dan in 1987. Een kostenverhogende factor waren de meerkosten in verband met de visserijprojecten buiten de EG-zee.

In grote lijnen en naar verhouding gold hetzelfde beeld ook voor de vrieshektrawlers van 5000-6600 pk. Deze schepen konden via een lagere besomming van 638.000 gulden, gesaldeerd met een kostendaling van 990.000 gulden (inclusief afschrijving en rente 489.000 gulden) een verbetering van het netto-resultaat bewerkstelligen van 352.000 gulden, hoewel het netto-resultaat nog steeds negatief bleef (zie tabel 4.3). Deze schepen slagen er hoe dan ook niet in om een naar capaciteitsverhouding gemeten hogere besomming te behalen ten opzichte van de kleinere trawlers. Bij een slechts hogere besomming van 315.000 gulden en hogere afschrijvings- en rentelasten van 1.192.000 gulden plus meer overige kosten van 668.000 gulden was het verschil in netto-resultaat gemiddeld per schip voor de grotere schepen dan ook 1.545.000 gulden ongunstiger.

Het totaal berekend netto-verlies van drie miljoen gulden voor de grote zeevisserij over 1988 werd voorts voor een niet onbelangrijk deel veroorzaakt door aanloopkosten van de nieuwste vaartuigen in de vloot.

5. Mosselcultuur

5.1 Aantal bedrijven en vloot

Het aantal mosselbedrijven is in het afgelopen jaar gelijkgebleven, mede in verband met het feit dat ook de kleinere bedrijven relatief bevredigende resultaten hebben behaald.

De gunstige financiële resultaten van de afgelopen seizoenen hebben wederom voor een aanzienlijke toename van de investeringen gezorgd. Ten gevolge van een opeenvolging van seizoenen met ongunstige resultaten waren de investeringen in 1984 en 1985 sterk achtergebleven. Het totale bedrag aan investeringen in vergrotingen van schepen, nieuwe schepen en nieuwe motoren, bedroeg het afgelopen jaar 18 miljoen gulden, een nieuw hoogtepunt. Vijf schepen verdwenen uit de vloot, en vijf nieuwe schepen werden aan de vloot toegevoegd, waardoor het aantal schepen per saldo gelijk is gebleven. Ook werd een aantal motoren vervangen, waardoor het gemiddelde motorvermogen toenam van 364 pk in 1987 tot 390 pk in 1988. De gunstige financiële resultaten hebben tot een toename van acht procent van het totale motorvermogen geleid. Veel meer dan de vangst en laadcapaciteit van het schip, is vooral de productiecapaciteit van de percelen van belang voor het behalen van een hoge bruto-opbrengst. Mogelijk dat als gevolg van de gunstige financiële positie van de grotere bedrijven de drang om marginale bedrijven over te nemen weer groter zal worden.

Tabel 5.1 Aantal bedrijven in de mosselcultuur naar grootte en regio (per 31 december)

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988 *)
Grootteklasse **)							
- kleinste	2	3	2	4	2	5	4
- kleine	12	9	8	7	10	8	8
- middelgrote	27	25	27	25	27	30	25
- grote	24	29	23	21	18	17	23
- grootste	<u>12</u>	<u>10</u>	<u>14</u>	<u>15</u>	<u>15</u>	<u>14</u>	<u>14</u>
Totaal	<u>77</u>	<u>76</u>	<u>74</u>	<u>72</u>	<u>72</u>	<u>74</u>	<u>74</u>
Regio:							
- Zeeland	73	72	70	68	68	70	70
- Noord-Nederland	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>
Totaal	<u>77</u>	<u>76</u>	<u>74</u>	<u>72</u>	<u>72</u>	<u>74</u>	<u>74</u>

*) Voorlopige cijfers.

***) Ingedeeld volgens het aandeel in de totale productiecapaciteit; grenzen respectievelijk 0,5, 0,8, 1,3 en 1,8% van die productiecapaciteit.

Bron: Produktschap voor Vis en Visprodukten, LEI.

Tabel 5.2 Aantal schepen in de mosselcultuur naar regio, leeftijd en motorvermogen

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Regio:							
- Zeeland	77	76	75	73	73	75	75
- Noord-Nederland	4	4	4	4	4	4	4
Totaal	81	80	79	77	77	79	79
Leeftijd:							
- 0 - 10 jaar	12	17	17	17	18	19	24
- 11 - 20 jaar	3	3	3	3	4	4	3
- meer dan 20 jaar	66	60	59	57	55	56	52
Totaal	81	80	79	77	77	79	79
Motorvermogen:							
- 1-200 pk	7	6	6	6	6	4	3
- 201-300 pk	24	24	17	16	15	12	11
- 301-450 pk	42	40	45	44	43	47	43
- 451 pk en meer	8	10	11	11	13	16	22
Totaal	81	80	79	77	77	79	79
Totaal motorvermogen (1000 pk)							
	25,7	26,0	26,0	25,9	27,0	28,8	30,9
Gemiddeld motorvermogen per schip (pk)							
	317	325	330	336	350	364	390

Bron: Produktschap voor Vis en Visprodukten; Directie van de Visserijen, LEI.

5.2 Totaal resultaat van de mosselcultuur

5.2.1 Aanvoer en opbrengst

De aanvoer van mosselen bereikte het afgelopen seizoen een nieuw dieptepunt. Met een bruto-aanvoer (aanvoer inclusief leveringen aan het Mosselonds) van 64 miljoen kg bleef deze zelfs beneden de hoeveelheid, die werd gerealiseerd in het seizoen 84/85. Alleen in de jaren voor 1960 was de totale aanvoer nog lager. Zowel in Zeeland als in de Waddenzee was er een teruggang.

Een lage aanvoer in Nederland leidt niet zonder meer tot hogere prijzen. Sinds een aantal jaren worden de opbrengstmogelijkheden mede beïnvloed door de sterk toegenomen productie in het Duitse en Deense Waddengebied.

Evenals in de voorgaande seizoenen bleven de importen vanuit West-Duitsland en Denemarken op een behoorlijk hoog peil. Ze waren evenwel onvoldoende om een flinke teruggang in het totale aanbod van mosselen te voorkomen. Een flinke stijging van de ge-

Tabel 5.3 Overzicht van aanvoer en opbrengst van consumptiemosselen *)

	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88	88/89
Aanvoer (mln.kg):							
- uit Zeeland	38	31	38	33	26	30	27
- uit de Waddenzee	<u>78</u>	<u>67</u>	<u>26</u>	<u>73</u>	<u>38</u>	<u>57</u>	<u>37</u>
Totaal	116	98	64	106	65	87	64
Opbrengst (mln.gld.):							
- uit Zeeland	11	10	16	14	20	17	28
- uit de Waddenzee	<u>28</u>	<u>29</u>	<u>17</u>	<u>40</u>	<u>45</u>	<u>52</u>	<u>48</u>
Totaal	39	39	33	54	65	69	76
Gemiddelde prijs: (gld./100 kg):							
- uit Zeeland	28	31	41	43	77	57	101
- uit de Waddenzee	<u>36</u>	<u>44</u>	<u>65</u>	<u>54</u>	<u>118</u>	<u>92</u>	<u>131</u>
Totaal	33	40	50	51	100	80	118

*) Hieronder zijn niet begrepen de door het Mosselonds opgenomen aanvoeren, die in 1982 t/m 1984 respectievelijk bedroegen (in mln.kg): 42, 11 en 2.

Bron: Produktschap voor Vis en Visprodukten.

Tabel 5.4 Mosselcultuur - bedrijfseconomische resultaten (x miljoen gulden)

	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88	88/89
				a)	a)	a)	b)
Besomming c)	40,0	40,6	34,2	55,0	65,5	69,9	76,5
Af: techn.kosten d)	<u>23,8</u>	<u>24,4</u>	<u>20,6</u>	<u>26,3</u>	<u>24,3</u>	<u>27,7</u>	<u>29,0</u>
Arbeidsopbrengst	16,2	16,2	13,6	28,7	41,2	42,2	47,5
w.v. deel/soc.lasten	11,2	11,6	12,1	12,1	12,5	13,2	13,7
netto-overschot	5,0	4,6	1,5	16,6	28,7	28,9	33,8
In guldens van 1987							
Besomming c)	43,6	43,1	35,1	55,2	65,7	70,4	76,5
Af: techn.kosten d)	<u>25,9</u>	<u>25,9</u>	<u>21,1</u>	<u>26,4</u>	<u>24,4</u>	<u>27,9</u>	<u>29,0</u>
Arbeidsopbrengst	17,7	17,2	14,0	28,8	41,3	42,5	47,5
w.v. deel/soc.lasten	12,2	12,3	12,4	12,1	12,5	13,4	13,7
netto-overschot	5,5	4,9	1,6	16,7	28,8	29,1	33,8

a) Voorlopige cijfers.

b) Raming.

c) Inclusief overige opbrengsten.

d) Alle kosten, exclusief loon en sociale lasten.

middelste opbrengstprijzen bleef dan ook niet uit. Deze prijzen bleef voldoende hoog om de totale mosselopbrengst naar een recordniveau van 76 miljoen gulden te laten stijgen. Vooral in de eerste maanden van het seizoen werden hoge opbrengsten en opbrengstprijzen behaald. Later bleven de prijzen wat achter, hetgeen mede werd veroorzaakt door de beschikbare kwaliteit. Vooral de opbrengstprijzen voor mosselen uit Zeeland ontwikkelde zich gunstig. In de voorgaande seizoenen was deze juist steeds meer achtergebleven bij de gemiddelde opbrengstprijzen.

Aan afzetzijde waren er mede als gevolg van het lage aanbod van mosselen maar weinig problemen. Slechts een enkele partij werd opgenomen door het Mossselfonds.

5.2.2 Bedrijfseconomisch resultaat van de mosselcultuur

Als gevolg van de hogere mosselopbrengsten steeg de totale besomming met bijna twaalf miljoen gulden tot 76,5 miljoen gulden. Zowel nominaal als reëel, dus rekening houdend met de geldontwaarding lag de besomming hoger dan in alle voorgaande jaren.

De technische kosten - kosten zonder loonbestanddelen - zijn in het seizoen 88/89 gestegen. Ten gevolge van de hogere investeringen en moderniseringsactiviteiten lag het totale bedrag aan afschrijvingen en rente aanzienlijk hoger dan in het voorgaande seizoen. Ook de uitgaven ten behoeve van onderhoud stegen flink.

Vooral nieuwe technische mogelijkheden (apparatuur, geringere diepgang) en fiscale redenen hebben bijgedragen aan de toegenomen investeringsactiviteit. Daarnaast is de stijging van de onderhoudskosten en investeringen nog steeds een gevolg van een "inhaaleffect". De gedurende jaren 1981-1984 krappere wordende liquiditeit van veel bedrijven leidde in toenemende mate tot uitstel van onderhoud en investeringen.

Als gevolg van de ontwikkeling van opbrengsten en technische kosten lag de totale arbeidsopbrengst - nominaal - wederom boven het peil van de voorgaande seizoenen. In reële guldens werd voor het eerst de arbeidsopbrengst van de gunstige seizoenen 1979/80 en 1980/81 overschreden. Ondanks een iets hogere loonsom is het netto-resultaat hoger dan in het voorgaande seizoen.

De gemiddelde arbeidsopbrengst per opvarende is door de stijging van de totale arbeidsopbrengst en het gelijkblijven van het aantal opvarenden verder toegenomen.

5.3 Bedrijfsresultaten per grootteklasse

Ook in het seizoen 88/89 verbeterde het gemiddelde netto-resultaat van de mosselkwekerijen. In alle capaciteitsklassen waren de gemiddelde resultaten gunstig. Alleen voor de groep kleine bedrijven verslechterde het netto-resultaat. Binnen de capaciteitsklassen kwam ook dit jaar een zeer grote spreiding in de resultaten voor. Zo waren er zowel in de groep kleine, middelgrote als grote bedrijven, verschillende bedrijven met een negatief netto-resultaat en soms zelfs een negatieve arbeidsopbrengst. Andere

Tabel 5.4 Gemiddelde resultaten per bedrijf in de mosselcultuur (x duizend gulden)

	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88	88/89
				a)	a)	a)	b)

Kleine bedrijven c)							
bruto-opbrengst	286	198	97	293	346	542	383
netto-resultaat	-63	-108	-203	10	22	170	27
loonkosten per opvarende	47	49	51	52	53	55	57
arbeidsopbrengst per opvarende	19	0	-36	56	62	126	68
Middelgrote bedr. c)							
bruto-opbrengst	501	454	351	611	758	637	908
netto-resultaat	18	68	-63	144	300	136	335
loonkosten per opvarende	47	49	51	52	53	55	57
arbeidsopbrengst per opvarende	53	70	31	100	148	98	163
Grote bedrijven c)							
bruto-opbrengst	767	661	558	740	1107	1171	1291
netto-resultaat	81	68	50	194	552	470	625
loonkosten per opvarende	47	49	51	52	53	55	57
arbeidsopbrengst per opvarende	72	71	66	111	213	175	221
Grootste bedrijven c)							
bruto-opbrengst	1206	1125	1160	1264	1685	1847	2072
netto-resultaat	300	236	438	519	826	1089	1126
loonkosten per opvarende	47	49	51	52	53	55	57
arbeidsopbrengst per opvarende	135	116	176	200	260	375	379
-----							

a) Voorlopige cijfers.

b) Raming.

c) Zie noot 2 bij tabel 5.1 (wegens het geringe aantal beschikbare gegevens zijn de twee kleinste groepen samengevoegd).

bedrijven behaalden juist een zeer positief resultaat. De uiteenlopende resultaten werden vooral veroorzaakt door de grote verschillen in opbrengsten van de percelen. Bij een aantal bedrijven lag de mosselopbrengst lager dan in het vorige seizoen, bij andere lag deze juist hoger dan in het voorgaande seizoen.

De olieprijs daalde het afgelopen seizoen nog iets verder. Op het netto-resultaat heeft deze daling betrekkelijk weinig invloed gehad. Het aandeel van de brandstofkosten in de totale kosten ligt in de mosselvisserij traditioneel aanzienlijk lager dan in de zeevisserij.

De in de kosten begrepen loonkosten zijn geraamd op basis van loonbetalingen in een aantal bedrijven. Omdat niet voldoende waarnemingen ter beschikking stonden om hierbij verschillen te berekenen tussen grote en kleine bedrijven is voestaan met de toerekening van hetzelfde bedrag per man in alle groepen, hoewel in het basismateriaal wel degelijk vrij grote verschillen zijn geconstateerd. De toerekening geschiedde voor alle opvarenden, inclusief eigenaren, voor hetzelfde bedrag; een vergoeding voor leiding en toezicht is zoals bij het LEI gebruikelijk niet in de kosten begrepen.

Een berekening van de inkomenspositie van de opvarenden - nog steeds voor het merendeel de ondernemers of hun familieleden - onder voorbijgaan van de in te calculeren loonsom is mogelijk in de vorm van het vaststellen van de gemiddelde arbeidsopbrengst per manjaar. De arbeidsopbrengst wordt berekend door van de bruto-opbrengst alle kosten, behalve loon en sociale lasten af te trekken. Het saldo bestaat dus uit de som van loonbestanddelen en netto-resultaat en is berekend per opvarende (tabel 5.4).

De verschillen in de gemiddelde arbeidsopbrengst per opvarende zijn het afgelopen seizoen afgenomen. Voor de sector als geheel levert een voorlopige schatting, een gemiddelde arbeidsopbrengst per manjaar op van 195.000 gulden tegen 174.000 gulden in het voorgaande seizoen.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van de Nederlandse vangstrechten 1985-1988 (incl. ruil, tonnen)

Vissoort/Vangstgebied	1985	1986	1987	1988	1989 1)
Tong					
III	50	50	70	80	-
II, IV	16105	14105	10530	10230	10030
VIIa	195	-	80	-	-
VIIbjk	80	-	-	-	-
VIII	105	105	305	-	-
Totaal	16535	14270	10985	10310	10030
Schol					
IIIa N	1800	2170	2170	2240	-
IIa, IV	79540	77430	62500	76730	94520
VIIa	80	-	-	-	-
VIIhjk	200	-	-	-	-
Totaal	81620	79500	64670	78970	94520
Kabeljauw					
IIIa N	150	150	110	110	100
IIa, IV	28380	17420	13490	17440	13840
VII (excl.a),VIII	90	100	100	-	-
VIIa	100	-	-	-	-
Totaal	28720	17670	14700	17550	13940
Haring					
II, IVa, b	48530	66700	78330	71530	77210
IVc, VIId	24490	21320	13120	9860	12085
Vb, VIaN, VIb	5630	5160	4990	4990	5760
VIa2, VIIbc	1246	1550	1550	1270	3090
VIIghjk	800	1060	1110	800	1240
Totaal	80696	95790	99100	88450	99385
Makreel					
IIa, III, IV	330	1200	1490	1690	1190
II (excl.a), Vb, VI, VII, VIII, XII	35000	31170	34720	34720	30310
Totaal	35330	32370	36210	36410	31500
Wijting					
IIIa	70	70	50	50	50
IIa, IV	9480	12422	7760	6720	6380
VIIa	20	-	-	-	-
VII (excl.a)	100	100	90	-	-
Totaal	9670	12592	7900	6770	6430
Koolvis					
IIa, III, IV	210	260	210	200	190
Schelvis					
III	10	10	10	10	10
IIa, IV	2060	1620	1030	1320	295
Totaal	2070	1630	1040	1330	305

Bijlage 1 (vervolg)

Vissoort/Vangstgebied	1985	1986	1987	1988	1989 1)
Zeeduivel					
Vb,VI,XII,XIV	- a)	90	135	300	300
VII	-	120	180	390	390
Totaal	-	210	315	690	690
Sprot					
VIIdc	1400	350	50	280	1000
IIa,IV	1950	30000 c)	50000 c)	50000 c)	50000 c)
Heek					
IIa,IV	50	-	90	90	70
Vb,VI,VII,XII,XIV	40	110	-	200	200
VIII	-	10	20	20	20
Totaal	90	120	110	310	290
Vissoorten waarvoor alleen TAC's van kracht zijn d)					
Horamakreel					
IIa,IV	17500	30000	30000	50000	45000
Vb,VI,VII,XIV	140000 b)	78250	113250	100750	104500
VIII	17500	4000	4000	10000	7000
Totaal	175000	112250	147250	160750	156500
Blaauwe wijting					
IIa,IV	60000	50000	50000	50000	50000
Vb,VI,VII	184000	252000	252000	252000	323500
VIII (EG zone)	33000	13000	6500	6500	1000
Totaal	277000	315000	308500	308500	374500
Kever					
IIa,IIIa,IV	340000	300000	171000	200000	171000

Opmerkingen: 1) Voorlopig.

a) Vb,VI.

b) Vb,VI,VII.

c) TAC= Total Allowable Catch.

d) Incl. quota van Spanje en Portugal.

Bijlage 2 Specificatie van visserij-inzet, besomming en kosten voor een aantal pk-groepen (bedragen x 1000 gulden)

Pk-groep	151-260		261-300		401-600		801-1100		1301-1500		2000 en meer	
	1986	1988	1986	1988	1986	1988	1986	1988	1986	1988	1986	1988
Aantal schepen	105,5	105,5	116,5	124,5	43,5	36,0	39,0	32,0	51,5	50,0	47,5	75,5
Motorvermogen	199,6	202,2	297,4	298,0	542,2	537,7	952,7	960,6	1453,5	1450,8	2527,9	2702,7
Bemanning	2,3	2,2	3,9	3,8	4,7	4,3	5,9	5,5	6,5	6,2	7,3	7,1
Zeedagen	133	146	143	135	161	142	168	155	181	172	185	169
Olieverbruik, 1000 l	59	68	235	205	258	235	616	480	1049	1051	1656	1601
Besomming	275	294	795	666	800	700	1330	1027	2265	1782	3562	2441
Kosten												
brandstof	22	19	80	52	89	60	203	120	352	255	550	399
onderhoud en reparatie	41	49	138	128	160	164	209	213	259	274	405	358
afzet	15	16	52	42	54	46	88	58	143	111	214	148
beloning	124	124	297	252	311	265	441	369	742	588	1045	728
overig	30	38	82	88	92	93	116	121	148	164	195	211
Totale kosten	232	245	648	562	705	627	1057	880	1644	1392	2409	1844
Afschrijving	38	42	117	101	99	90	161	99	300	293	689	640
Rente	21	19	73	55	35	31	59	26	140	118	352	305
Netto-resultaat	-15	-12	-42	-51	-39	-48	53	22	181	-20	113	-348

Opmerkingen: Onderhoud en reparatie = smeermolie, dekbehoefden, navigatie, onderhoud motor en casco en vistuig.

Afzet = PVV/visserij-schap, afslagrechten, lossen en vrachten.

Beloning = Deel, sociale lasten, graalloon, proviand.

Recente publikaties van de Afdeling Visserij

J. de Jager

De internationale afzet van haring,
Publikatie No. 5.75, maart 1987, 76p.

J. de Jager

Ontwikkelingen op de haringmarkt in West-Duitsland,
Mededeling No. 357, april 1987, 64p.

R. Rijnveld en J.W. de Wilde

Nederlandse kottervisserij in ontwikkeling: Grenzen aan de groei,
Publikatie No. 5.76, april 1987, 67p.

W.P. Davidse

Bedrijfsresultaten in de kottervisserij gezien door de fiscale bril,
Publikatie no. 5.77, oktober 1987, 51p.

M.H. Smit en J.W. de Wilde

Definitieve bedrijfsresultaten in de kottervisserij 1983-1985,
Interne Nota 337, september 1987, 97p.

H. Harmsma

Verkenning van de markt voor mosselen en mosselprodukten,
Publikatie no. 5.78, maart 1988, 60p.

W.P. Davidse, P. Salz en J.G.P. Smit

Vooruitzichten voor de Nederlandse Plat- en Rondvissector op korte en middel-
lange termijn
Publikatie 5.79, augustus 1988, 64p.

J. de Jager

De grote zeevisserij in de periode 1983-1987,
Interne Nota 377, juni 1989

H. Harmsma

Definitieve bedrijfsresultaten van de mosselkwekerijen,
Interne Nota (in voorbereiding)

J. de Jager en H. Harmsma

Ontwikkelingen in de platvissector in het Verenigd Koninkrijk,
Publikatie (in voorbereiding)

A. van der Veen, H. Harmsma en J.G.P. Smit

Het huishouding verbruik van visprodukten in Nederland,
Interne Nota 378, juli 1989